

## RECENZII

M. Petrescu-Dâmbovița, Hadrian Daicoviciu, Dan Gh. Teodor, Ligia Bârză, Florentina Preda, *Istoria României. De la începuturi până în secolul al VIII-lea*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1995, 464 p.+108 fig. în text+12 hărți.

Istoria veche a României beneficiază de o nouă și valoroasă sinteză, datorată colectivului de specialiști amintiți mai sus, apărută sub forma unui manual universitar cuprinzător. Adoptarea acestei fericite formule, a lucrului în echipă, a permis aprofundarea corespunzătoare a fiecărui capitol al acestui palier al istoriei naționale de către cercetători competenți, reușindu-se parcurgerea întregului inventar de conținuturi prin îmbinarea armonioasă a amănuntului cu viziunea de ansamblu.

Manualul începe cu un capitol introductiv *Introducere* (pp. 11-19), semnat de coordonatorul lucrării prof. dr. doc. M. Petrescu-Dâmbovița în care sunt prezentate: obiectul Istoriei României până în secolul al VIII-lea, cronologia și periodizarea, locul acestei istorii în cadrul mai larg al istoriei antice universale, influența factorilor de mediu din vechime asupra evoluției societății omenești, izvoarele și istoriografia istoriei noastre vechi.

Conținutul propriu-zis al prezentei sinteze este împărțit în trei părți, fiecare referindu-se la marile segmente ale acestei perioade deosebit de îndelungate.

Astfel, în primele capitole din partea I, M. Petrescu-Dâmbovița, Hadrian Daicoviciu și Florentina Preda prezintă "Societatea omenească de pe teritoriul Daciei, de la primii locuitori până la stăpânirea romană" (p. 21-215). Potrivit unui algoritm corespunzător, M. Petrescu-Dâmbovița reliefează trăsăturile generale, periodizările și culturile materiale, elementele de viață spirituală și legăturile comunităților umane preistorice din spațiul carpato-danubiano-pontic cu cele din zonele vecine, din paleolitic și până la sfârșitul epocii bronzului. Considerăm că pentru o mai bună înțelegere de către cititor a evoluției culturilor materiale pe epoci istorice, este nevoie ca fiecare dintre acestea să fie încadrate cronologic, putându-se, astfel, realiza și racordurile temporale cu zonele vecine.

În continuare, M. Petrescu-Dâmbovița și Florentina Preda se referă la problemele evoluției și civilizației traco-geto-dacice din prima și cea de-a doua epocă a fierului. Pe lângă caracteristicile generale ale acestei epoci, se subliniază individualizarea geto-dacilor din marele trunchi tracic, unitatea etno-lingvistică, culturală și spirituală a lumii geto-dacice precum și raporturile acesteia cu neamuri și zone vecine - cimrieri, greci, illiri, sciți, traci sudici, macedonieni, celți, bastarni și romani, autorii arătând că, în ciuda influențelor primite, civilizația autohtonă și-a păstrat personalitatea proprie.

La sfârșitul primei părți, în două capitole semnate de H. Daicoviciu sunt

cuprinse datele legate de organizarea politică a statului geto-dac în perioada de maximă înflorire a societății locale (sec. I î.C. - I d.C.), confruntările militare cu romanii și elementele referitoare la componentele civilizației geto-dacice, în timpul apogeului său, caracterizată printr-o deosebită unitate și originalitate, cu nimic mai prejos față de civilizațiile celorlalte popoare "barbare" din vecinătatea lumii greco-romane. Având în vedere faptul că aceste două capitole au fost redactate de regretatul profesor H. Daicoviciu, acum mai bine de zece ani, sugerăm colectivului de atunci să le completeze cu noile cunoștințe acumulate între timp, multe dintre acestea aducând nuanțări și adăugiri la problemele prezentate, atât de necesare într-un asemenea manual.

Partea a II-a a prezentului manual este intitulată *Românii în Dacia nord-dunăreană și în Moesia Inferior* (p. 216-278), fiind o incursiune concretă în viața acestor provincii romane, în care s-a plămădit o parte a sintezei daco-romane.

La redactarea primului capitol au fost întrebuințate cursurile lui H. Daicoviciu, care redau principalele aspecte ale vieții romane la nord de Dunăre și la Dunărea de Jos: caracterul stăpânirii romane, hotarele Daciei, organizarea politico-administrativă și militară a celor două provincii, viața economică și structura socială precum și simbioza daco-romană. Pe baza notelor lui H. Daicoviciu, M. Petrescu-Dâmbovița și D.Gh. Teodor au scris subcapitolul legat de cultura materială și spirituală a Daciei romane și Moesiei, iar L. Bârză pe cel referitor la cauzele interne și externe ale retragerii aureliene, sesizând continuitatea populației daco-romane în teritoriul abandonat de armata, autoritățile și o parte din populația romană a orașelor.

În cel de-al doilea capitol, D.Gh. Teodor reușește să prezinte, pe scurt, situația dacilor liberi și caracteristicile procesului de romanizare al lor. Considerăm că, pentru o mai bună înțelegere a specificităților de dezvoltare a lumii dacice din afara granițelor efective ale Imperiului Roman, acest capitol ar trebui redimensionat, detaliindu-se aspectele culturii materiale care denotă o continuare a civilizației autohtone din perioada clasică și receptarea mai puternică a elementelor romane precum și raporturile speciale ale acestor daci, aflați sub control roman (prin supraveghere, clientelat, ostategi etc.), cu provincia Dacia și Moesia Inferior și romanizarea lor treptată.

Partea a III-a *Autohtoni și migratori* (secolele I-VIII) (p. 279-357) se oprește asupra unora dintre cele mai controversate pagini din istoria poporului român în primul mileniu al erei creștine desemnate de continuitatea daco-romană, romanică și românească în spațiul carpato-danubiano-pontic, legăturile autohtonilor cu Imperiul roman târziu și Imperiul Bizantin, raporturile cu migratorii europeni și asiatici.

Astfel, în primul capitol, D.Gh. Teodor vizează multiplele legături care s-au stabilit după retragerea aureliană între romanitatea nord-dunăreană și cea sud-dunăreană, ca părți inseparabile ale romanității orientale, locul și rolul creștinismului de sorginte latină în procesul de romanizare și în susținerea

continuității, și, firește, rolul contactelor cu Imperiul roman de răsărit și lumea bizantină în menținerea caracterului romanic al limbii, repercutat și în gradul de dezvoltare al societății locale.

În cel de-al doilea capitol, D.Gh. Teodor analizează populații migratoare ca: sarmații, gepizii, avarii și bulgarii, iar L. Bârză pe vandali, goți și huni. Autorii reliefează foarte bine locurile de origine ale acestor seminții, direcțiile de migrație, caracteristicile culturilor materiale și raporturile cu autohtonii romani, contribuind la formarea unei imagini mai clare asupra acestei perioade de deplasare a neamurilor barbare.

La finalul părții a treia, D.Gh. Teodor abordează capitolul despre etnogeneza românească subliniind premisele, factorii și etapele formării poporului român, dovezile arheologice, lingvistice și numismatice ale continuității românilor, structura social-economică a comunităților sătești autohtone, încheierea procesului de etnogeneza românească și locul și rolul poporului nostru în contextul mai larg al romanității orientale.

Spațiul destinat bibliografiei este voluminos (pp. 358-437) fiind structurat potrivit părților și capitolelor manualului. La început sunt cuprinse izvoarele și lucrările generale, pentru ca mai apoi să fie prezentate lucrările speciale. Autorii au dorit și au reușit să ofere cititorilor un însemnat instrument de lucru, atât pentru documentarea generală cât și pentru aprofundarea diferitelor aspecte din acest domeniu. Abrevierile (pp. 438-443) și indicele datelor din text (pp. 444-463) încheie partea scrisă a acestei lucrări de sinteză.

În ceea ce privește ilustrația lucrării, arătăm că este bine selectată și susține corespunzător problemele abordate în text. Regretăm însă că Editura Didactică și Pedagogică RA nu a identificat mijloacele necesare pentru a cere Imprimeriei "Oltenia" din Craiova sau pentru a găsi o altă tipografie performantă în ceea ce privește redarea imaginilor foto și a hârtiei utilizate pentru tipar. Din nefericire marea majoritate a imaginilor foto din lucrare se prezintă sub forma unor pete de culoare neagră, iar hârtia întrebuițată este de o calitate mult inferioară hârtiei de ziar, de cea mai joasă speță.

Trecând peste aceste neajunsuri de ordin tehnic, arătăm că această lucrare este o reușită științifică. Autorii reușesc ca într-o formă aerisită să realizeze un manual complet și accesibil, în care amănunțele sunt prezentate cu economie, doar atunci când sunt indispensabile demonstrației, reprezentând, fără îndoială, un pas înainte în scrierea și studierea istoriei străvechi și vechi a României.

Dumitru Boghian